

Diskriminācijas un neiecietības novēršana Latvijā – attīstība un izaicinājumi

Anhelita Kamenska

Latvijas Cilvēktiesību centrs

2016.gada 31.oktobris

Likumdošana

- Sakārtota ES pret-diskriminācijas direktīvu ietekmē (aizliegtie diskriminācijas pamati, jomas)
- Nav visaptveroša pret-diskriminācijas likuma
- Pret-diskriminācijas normas izkaisītas pa 35 + likumiem
- Visplašāk Darba likumā
- Patērētāju tiesību aizsardzības likums, Likums par sociālo drošību, Izglītības likums, u.c.
- 2010.gadā ratificēta ANO Konvencija par personu ar invaliditāti aizsardzību

Politikas dokumenti

- Nav noformulēts un valdības līmenī nostiprināts vienots pret-diskriminācijas politikas ietvars
- Fragmentāri

Integrācijas politikas pamatnostādnes 2012-2018 (īstenošanas plāni)

ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam (īstenošanas plāns 2015.-2017.gads)

Institucionālais ietvars

- Nav koordinācijas nacionālajā līmenī
- Atbildība par jomām, aizliegtiem diskriminācijas pamatiem – dažādās ministrijās
- KM – etniskā piederība, rase
- LM – dzimums, invaliditāte, vecums
- TM – reliģiskā vai cita pārliecība
- Seksuālā orientācija ?

Diskriminācijas uztvere sabiedrībā – Eiroparometra aptaujas

Pamats	2009	2012	2015
Etniskā izcelsme	34%	26%	32%
Seksuālā orientācija	40%	26%	35%
Reliģija/ticība	13%	10%	14%
Invaliditāte	64%	50%	43%
Vecums (virs 55)	67%	63%	49%
Dzimums	29%	21%	19%

Aptauja - vai Jūs zināt, kādas ir Jūsu tiesības, ja Jūs kļūtu par diskriminācijas upuri vai tiktu aizskarts/-a (Eiroparometrs)

	2009	2012	2015
Jā	24%	25%	38%
Nē	64%	53%	57%

Ja Jūs būtu diskriminācijas upuris, kam Jūs pirmkārt ziņotu? (Eiobarometrs)

Iestāde	2009	2012	2015
Policijai	46%	27%	26%
Vienlīdzības veicināšanas institūcijai (Tiesībsargs)	33%	22%	33%
Advokātiem	28%	7%	11%
Tiesai	38%	9%	5%
Arodbiedrībai	19%	8%	6%
NVO	12%	4%	1%
Nezina	19%	20%	14%

Tiesībsargs

Nacionālā vienlīdzības institūcija (equality body) – diskriminācijas novēršana (visi diskriminācijas pamati)

- Sūdzību izskatīšana, pārbaudes lietas
- Cietušo pārstāvēšana tiesā (administratīvajā tiesā, civillietās)
- Pētījumi, atzinumi
- Aptaujas
- Sabiedrības informēšana
- Atbildīgs par ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pārraudzību

Tiesībsargs

- Līdz 2015.gadam Tiesiskās vienlīdzības nodaļa, martā slēgta, darbinieki pārcelti uz citām nodaļām
- Tiesvedības – vienīgā 2006.gadā, kad vēl Valsts cilvēktiesību birojs (romu sieviete, nodarbinātība, etniskā piederība), iesaistījās 2 lietās, veicinot mierizlīgumu – diskriminācija uz dzimuma pamata (2008.,2009.gadā)
- Aptaujas
  - vides pieejamība personām ar invaliditāti (bankas, veselības aprūpes iestādes – 2012., augstskolas – 2016.gads
  - plaša aptauja par personām ar invaliditāti – 2015.gads (personas ar invaliditāti, pašvaldības, plašāka sabiedrība)

Valsts darba inspekcija

- Var uzlikt naudas sodu no 140 – 700 EUR par diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu darba tiesiskajās attiecībās (Admin. pārkāpumu kodekss 2014.17.pants)
- Galvenokārt darba sludinājumi ar nepamatotiem vecuma, dzimuma ierobežojumiem (bieži darba sludinājumu portālā www.ss.lv)
  - Sekretāra vecumā no 25-30 gadiem
  - Grāmatvedis/e, remontatslēdznieks vecumā līdz 40 gadiem
  - Administrators vecumā no 22-33 gadiem

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

- Diskriminācijas aizlieguma pārkāpumus reklāmās ar pakalpojumu piedāvājumiem
- 2007 (rase/etniskā piederība, 5000 LVL)
- 2008 (etniskā piederība, seksuālā orientācija, 1500 LV)
- 2012, 2013 (divas lietas, dzimums (attiecīgi 100 un 1600 LVL))

Tiesu prakse LV (pēc 2004.gada) – pozitīvs iznākums

Diskriminācija pamati

- Dzimums (~ 13)
- Invaliditāte (3) + 2 lietas 'saprātīgs pielāgojums'
- Vecums (1)
- Etniskā piederība (1)
- Reliģiskā piederība, ticība (0)
- Seksuālā orientācija (0)

Tiesu prakse

Jomas:

Nodarbinātība (pretendenta atlases procesā, intervijas laikā, atbrīvošana no darba grūtniecības, invaliditātes dēļ, vienlīdzīga samaksa, u.c.)

Sociālā drošība (pabalstu aprēķins)

Tiesu prakse

- Lēnām pieaug tiesvedību skaits
- Morālā kompensācija – vidēji 1000 – 1400 EUR, lielākā 7 500 EUR (panākta mierizlīguma ceļā) – sankcijas nav efektīvas, preventīvas
- Tiesvedības nereti ilgas (līdz AT), tiesu kapacitātes jautājums
- Juridiskā palīdzība (advokāti, NVO, kas specializējas)
- Tiesas spriedumu nepieejamība, puses anonimizētas
- Parādās arī ārpus Rīgas

Pētījumi

- **Romi Latvijā (2015)** – Latvijas Fakti/SIF – visaptverošs pētījums (izglītība, nodarbinātība, pieeja veselības aprūpei, mājokli, u.c.)

82,3 % aptaujāto atzina, ka pēdējo 3 gadu laikā vai nu paši vai tuvākie radnieki piedzīvojuši situācijas, kad darba devēji atsakās ņemt darbā viņu čigānu tautības dēļ

Pētījums par pretdiskriminācijas politikas uzraudzības sistēmas izstrādi (2014) – Baltijas sociālo zinātņu institūts

- **Situācijas testēšanas/statistikas datu izmantošana diskriminācijas pierādīšanai (2014)** – Latvijas Cilvēktiesību centrs

NVO sektors

- **Latvijas Cilvēktiesību centrs (visi pamati)**– apmācības, ap 35 semināri no 8-24 stundām dažādām mērķgrupām, pētniecība, sūdzības
- **Resursu centrs «Marta»** (dzimums)
- **LGBT un viņu draugu apvienība «Mozaīka»** (seksuālā orientācija)
- **Apeirons** (invaliditāte)
- **Resursu Centrs «Zelda» personām ar garīga un intelektuāla rakstura traucējumiem** (invaliditāte)

KĀRLIS PIEDZIMA ROMU ĢIMENĒ. VIŅŠ VĒL NEZINA, BĒT DARBU ATRAST BŪS ĻOTI GRŪTI.

LEILA NEZINA, KA TIC NEPAREIZAJAM DIEVAM. VIŅA TO UZZINĀS LIDOSTU KONTROLĒS.

SODIEN TU. RĪT TEVI. STOP DISKRIMINĀCIJAI.

Attēlojums ir simbolisks. Tas nesniedz nekādas garantijas, ka šādas situācijas nekad nenotiks. Attēlojums ir simbolisks.

VALDĪBAS KONTAKTĀKCIENS

EUROPEAN UNION

SAVĀ TREŠAJĀ DZIMŠANAS DIENĀ TOMS VĒLĒJĀS SUNI. SAVĀ 55 GADU JUBILEJĀ VIŅŠ VĒLĒSIES IESPĒJU STRĀDĀT.

ZANE PIEDZIMA KĀ MEITENE. 25 GADUS VĒLĀK ŠT IEMESLA DĒĻ, VIŅAS ALGA BŪS PĀR 18% ZEMĀKA.

SODIEN TU. RĪT TEVI. STOP DISKRIMINĀCIJAI.

Attēlojums ir simbolisks. Tas nesniedz nekādas garantijas, ka šādas situācijas nekad nenotiks. Attēlojums ir simbolisks.

VALDĪBAS KONTAKTĀKCIENS

EUROPEAN UNION

Naida noziegumi/runa- Likumdošana

2014.gads izmaiņas likumdošanā

- Bez rasistiska motīva, arī etnisks/nacionāls/religisks motīvs – atbildību pastiprinošs apstāklis
- KL 78.pants – izmaiņas sankcijās
- KL 150.pants – kriminalizē naida runu/naida noziegumus pēc dzimuma, invaliditātes, vecuma vai citām pazīmēm

Problēma: nenodrošina tādu pašu aizsardzības sliksni pret naida runu kā pēc rases/etniskās/religiskās piederības – tikai, ja būtisks kaitējums

Dati Krimināllikuma 78.pants

	2010.gads	2011.gads	2012.gads	2013.gads	2014.gads	2015
Uzsākto kriminālprocesu skaits (kopā)	6	12	18	22	13	11
<i>Naida runa</i>						
Internets	6	10	14	20	11	9
žurnāls, cits, tv, video sizets, e-pasts, publiski izteikumi pašākumā		1	4	1	1	
Uzraksti uz sienām (graffiti)		1			1	2
<i>Mantas bojāšana</i>					1	
<i>Vardarbība</i>	0	0	0	1	0	0
Lēmumi par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu	20	22	16	14	14	

Kriminālprocesu skaits pēc Krimināllikuma 150.panta (dzimums, vecums, invaliditātes, u.c.)

	Laika posmā no 29.10.2014. – 31.12.2014.	Laika posmā no 01.01.2015. – 31.08.2015.
Uzsākto kriminālprocesu skaits	0	0

Tiesībsargājošās iestādes

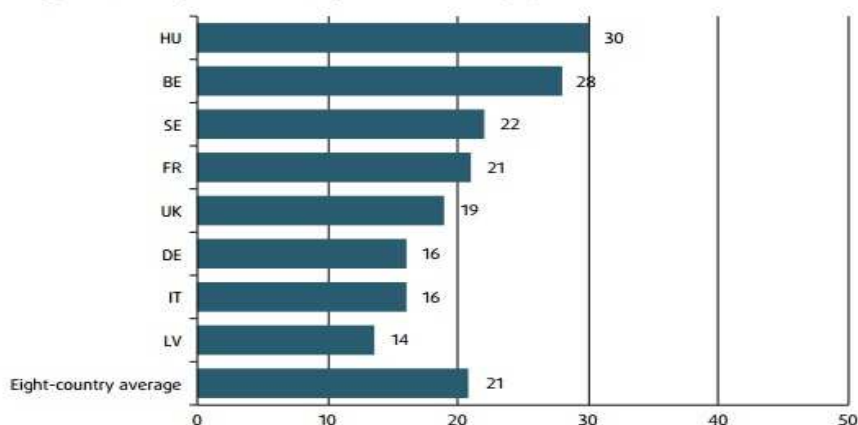
- Valsts policija/ EDSO/ODIHR – 2014.gada decembrī noslēdz sadarbības līgumu par policijas darbinieku apmācību (2015.gadā Valsts policijas koledža & EDSO/ODIHR 3 dienu apmācības train the trainers)
- Šobrīd tiek izstrādātas vadlīnijas policijas darbiniekiem kā identificēt un izmeklēt naida noziegumus

Tiesībsargs – pētījums par KL atsevišķu pantu piemērošanu (KL 150., 149.1) – decembrī - prezentācija

Notiesātās personas

- 2011 – 4 (1 nosacīta brīvības atņemšana, 3 – brīvības atņemšana 1-3 gadi)
- 2012 – 2 (2 - nosacīta brīvības atņemšana)
- 2013 – 7 (7 – nosacīta brīvības atņemšana)
- 2014 – 7 (7 – nosacīta brīvības atņemšana)
- 2015 – 7 (1 – brīvības atņemšana līdz 1 gadam, 5 – nosacīta brīvības atņemšana, 1 – piespiedu darbs)

Figure 8: Personal experience of verbal insults or harassment and/or a physical attack(s) which was due to being Jewish, in the past 12 months, by EU Member State (%)

Questions: B09a. In the LAST 12 MONTHS, have you personally experienced any of the following incidents in [COUNTRY], for any reason?
 B09b. In your opinion, did any of these incidents happen BECAUSE you are Jewish [verbal insults/harassment; physical attack]?
 Notes: N=5,847.
 Source: FRA, 2013

NVO sektors

- **Žaņa Lipkes muzejs (2015) – lekciju cikls (arī par Islamofobiju mūsdienā Latvijā)**

NVO sektors

- **Latvijas Cilvēktiesību centrs/Latvijas Ebreju draudžu un kopienu padome (2015) – Antisemitisma izpausmes – vēsture un mūsdienas (brošūra)**

LCC - interneta monitorings, darbs ar tiesībsargājošajām iestādēm, starptautiska sadarbība

- **LGBT «Mozaīka»** - darbs ar tiesībsargājošajām iestādēm
- **Žaņa Lipkes muzejs** – semināru cikls skolotājiem/skolēniem

Paldies par uzmanību!

Par diskriminācijas novēršanu, naida noziegumi/runa

<http://cilvektiesibas.org.lv/lv/database/>

www.facebook.com/LCHRLCC/

twitter.com/lcc_lchr